

ZVUJENJE IN SVET

T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 14.

KNJIGA 23.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 4. APRILA 1933.

ROMLAD

OB MEJAH ŽIVLJENJA

MODERNA ZNANOST PRED ZADNJIMI ŽIVLJENJSKIMI SKRIVNOSTMI?

V neznatnih sestavnih enotah vsega živega, v stanicah, nahajamo beljakovinsko snov, tako imenovano živ ali protoplazmo, v kateri se vršijo presnove, ki so podlaga snovnemu dogajanju življenja. Doslej so menili, da je za ohranitev tega življenjskega dogajanja potrebno neko določeno tekočinasto stanje živi. Ze pred daljšim časom je sicer berlinski raziskovalec Enderlein trdil, da si neki bakterijski trosi ohranijo sposobnost do življenja še potem, če jih segrejemo na 310 stopinj Celzija in da si moramo to razlagati edino na ta način, da si v teh trosih zamišljamo neko »suho beljakovino«. Toda pod besedo »živa snov« smo si predstavljali navzlic temu neko bolj ali manj tekočo snov.

Toda najnovejše raziskave kažejo, da se more živa substanca pod določenimi pogoji pojaviti tudi v kristalni obliki, in lahko si mislimo, kakšen silen načelni pomen bi moglo imeti to dejstvo.

Raziskovanje tako imenovanih »virusnih boleznih« je dalo povod za te prevratne ugotovitve. To so nalezljive bolezni, ki jih ne povzročajo bakterije, temveč po večini neviden bolezenski strup ali virus. Črne kože, otroška paraliza, steklina, ošpice, bolezen papig, parkljevka in slinavka spadajo poleg drugih k tem boleznim. Ameriškemu kemiku Stanleyu z Rockefellerjevega zavoda v Princetonu je uspelo, da je iz tobačnih rastlin, ki so bolehalo za takšno virusno bolezen, izločil bolezenski strup v kristalni obliki. V ta namen je zmel nič manj nego pet ton zaledenelih, bolnih tobačnih listov in po raznih kemičnih postopkih je dosegel neznatno količino čistih kristalov, ki so se izkazali za silno kužne. Zavaljo popolne sigurnosti je te kristale še desetkrat zaporedoma raztopil in jih isto tolikokrat na novo kristaliziral. Toda kristali niso pri tem spremenili niti svojih kemičnih, niti svojih fizikalnih lastnosti, svojo kužnost pa so ohranili kakor prej. Poskusi z bolezenskimi strupi drugih rastlinskih virusnih boleznih so Stanleyeva dognanja potrdili. Danes ni več mogoče dvomiti, da bi se bolezenski virusi ne dali pride-

lovati v obliki kristalnih beljakovin.

To je spoznanje, ki sega daleč preko okvira raziskovanja virusov. Kajti, da gre pri neznatnih povzročiteljih virusnih boleznih za živa bitja, je več nego gola teorija. Pri virusih, ki jih je mogoče opazovati z današnjimi najmočnejšimi drobnogledi, so ugotovili vrhu vsega, da se množijo na isti način kakor običajni bacili. Če je pa tako, tedaj morajo svoje naziranje o bistvu življenja popolnoma spremeniti. To, kar imenujemo življenje, je po dosedanjem naziranju vezano na stanice in se izraža s presnovo ter množitvijo, pa čeprav se ti pojavi odigravajo v najpreprostejših oblikah. Za kristalna telesa takšno pojmovanje pa ne velja več — in vendar je znanost odkrila snovi, ki bi jih morali zavaljo njih kristalne oblike smatrati prav za prav za nežive, a se v živem organizmu silovito množijo, prihajajo v najrazličnejše organe, povzročajo tam določene bolezenske pojave in povzročajo po svojem prenosu na druga bitja iste vrste tudi iste bolezenske pojave!

To je tako, kakor da bi se tu odpirala nova vrata, ki vodijo od neživega k živemu. Nastaja cela vrsta vprašanj, ki postavljajo ves problem življenja na popolnoma novo podlago. Ali more živa snov sprejeti kristalno obliko? Ali more v tej kristalni obliki »prespati« velike dobe in prehajati tako od svetovnega telesa do svetovnega telesa? Ali pa so takšne snovi, kakršne se nam kažejo sedaj v kristalnih bolezenskih strupih, morda le predhodnice žive substance, njena »predstanična« (precelularna) življenjska oblika? In v katerem trenutku se iz kupa molekulov stvori dihačoč organizem, ki dobi brezpogojno potrebne lastnosti življenja, presnovo in delitev?

Kakor Trnjulčica spi življenje v predrobnih virusnih kristalih, a če dosepejo po nekem naključju v organizem, ki jim je določen za »gostitelja«, jih stanični sok gostitelja prebudi v pravo življenje. Kristali dobe novo obliko, pričnejo »dihati« in se delijo, iz »mrtvega« kristala nastane trenutno droben nositelj življenja, ki je opremljen z vsem, kar nam velja kot lastnost življenja. To je odgo-

vor, ki si ga more dati znanost na podlagi Stanleyevih in drugih poskusov. Koliko bo mogel ta odgovor obveljati, bodo pokazale nadaljnje raziskave, a če obvelja v tej obliki, te-

daj se bo moglo 20. stoletje ponašati s tem, da je prodrlo že tik do zadnjih skrivnosti življenja, ki jih more človeški duh še odgrniti.

Po razpravi dr. G. Venzmerja - kj

150 LET AVSTRALIJE

IVO LAPAJNE

Daleč od Evrope, na najmanjši celini sveta, obkroženi od brezmejnne gladine Indijskega in Tihega oceana, praznujejo letos prebivalci pomemben jubilej. Ena najzanimivejših, najmlajših civiliziranih dežel sveta, Avstralija, se more ponašati z brezprimerim, po načinu svojega postanka še posebej značilnim napredkom, ki je uvrstil to vzorno kolonialno posest bele rase med najtrdnješa oporišča evropske kulture v Tihem oceanu. V morju, kjer bo »druga Evropa« morda že v prihodnjem pokolenju morala stati na braniku zoper žolti val, ki se bo, prenaseljen na obalah vzhodne Azije, prej ali slej vrgel na visoko razvite otoke Oceanije.

Avstralija je glede podnebja, površinske izobrazbe, živalstva in rastlinstva svojevrstna dežela. V njeni samotni izumira pleme, ki je blizu pračloveku in se po načinu svojega življenja ne more primerjati z najpreprostejšimi prebivalci v prvih začetkih evropske zgodovine. Deželo čudovitih skakačev-kengurujev, prelepih rajčic in tisočletnih evkaliptovih pragozdov so poznali v 16. stoletju že Portugalci. Leta 1770 se je ustavil ob vzhodni obali Avstralije angleški pomorec Cook in poimenoval zemljo z New Sud Walesom.

Po izgubi severnoameriških držav je angleška vlada sklenila, poslati v daljno deželo kaznjence. 20. januarja 1788. se je zasidralo v Botaničnem zalivu, najlepšem, z bujnim zelenjem poraščenem zavetju, kar jih premorejo obale Tihega oceana, enajst ladij s 757 kaznjenci in 200 vojaki. Na Portu Jacksonu so si postavili preprosto naselbino, iz katere se je kasneje razvilo velenemesto, imenovanu po lofdu Sydneyu, tajniku slovitega angleškega državnika, mlajšega Pitta.

To je bil začetek danes važne avstralske kolonialne posesti. Notranjost otoka je ostala dolgo nepoznana in av-

stralske stepe so še vedno uganka raziskovalcem, ki se jim posebno v smeri k severnemu polotoku Yorku odpira neraziskan, deviški svet. Učeni svet se je podvzival k proučevanju zemlje po l. 1872, ko so potegnili Angleži iz Adelaide v Južni Avstraliji, ob obali Victorije, Novega Južnega Walesa in Queenslanda na sever do Carpentierovega zaliva, telefonske naprave.

V primeri z Zedinjenimi državami Sev. Amerike je avstralska zemlja manj ugodna za naseljevanje. Podnebje je preveč suho in z globokimi arterijskimi vodnjaki se vlada zdaj trudi, premagati pomanjkanje vode v notranjosti. Vendar se je ta, od Evrope najbolj oddaljena kolonija naglo razvila v cvetočo pokrajino, z mnogo obetajočo bodočnostjo.

L. 1803 so ustanovili Angleži drugo kazensko kolonijo na otoku Tasmaniji. Dva in trideset let kasneje so poselili Victorijo, naslednje leto Južno Avstralijo, l. 1859 Queensland. Poskusi z naselitvijo na severnozpadni in zapadni obali se takrat zaradi pomanjkanja studencev še niso posrečili.

Naseljevanje Avstralije je po letu 1830, ko so odkrili zlate žile, naglo napredovalo. Še l. 1800 je bilo v Avstraliji samo 5217 belcev, do l. 1868 pa so prepeljali Angleži nadaljnjih 116.842 moških in 20.319 ženskih kaznjencev. L. 1888 je bilo 1.064.000 belih Avstralcev, l. 1900 že 3.765.339. Posebno uspešno je bilo naseljevanje v južnovzhodnem delu otoka, ko so pa zasledili zlato na zapadu, je tudi ta del celne pritegnil lepo število prebivalcev nase.

Značaj kazenske kolonije v Avstraliji se ni mogel dolgo obdržati. L. 1843 je postal New Süd Wales, l. 1852 pa Tasmanija prosta naselbina. Dô l. 1851 so Angleži prevažali kaznjence na Norfolk, majhen otok med Zelandom in Novo Kaledonijo, kasneje so kazenski izvoz v avstralske vode sploh ukinili. Poslej so se Angleži zelo prizadevali, da bi napravili iz Avstralije

drugo žitnico sveta. Ne le država, tudi privatniki so vložili v zemljo mnogo kapitala in l. 1854 so vlade štirih svobodnih avstralskih držav prevzele odgovornost za pospešen izvoz žita.

L. 1851 je dobila Avstralija samostojno carinsko upravo, štiri leta kasneje lastno ustavo, z dvema zbornicama. Od l. 1900 obstoja »The Commonwealth of Australia,« s skupnim senatom. V tej zvezni državi se je demokratska misel stare domovine krepko zasedla in prevladujoč delavski vpliv v vladi je prilagodil zakone, davke, minimalne plače, osemurni delavnik ter 5 in pol dnevni delovni teden socialnim prilikam nove domovine. Vlada je uvedla zaščitno carino in v okrepitev delavskih plač omejila uvoz priseljencev. Dosegla je, da je pravica imenovanja guvernerja prešla od kralja na zvezno ministrstvo. Kočljiva zemljepisno-politična lega Avstralije, ki je v vsakem pogledu navezana sama nase, je preprečila, da so rodoljubni angleški državniki v Južnem morju odnehali od zahteve po popolni neodvisnosti in so med svetovno vojno lojalno izpolnili vse obveznosti do imperija.

Zvezne države Avstralije obsegajo poleg sedmih pokrajin velikega otoka še Tasmanijo in nekaj manjših otokov, v skupni izmeri 7.703.850 km². Na ozemlju, ki je skoraj 31-krat večje od Jugoslavije prebiva še ne polovica naših ljudi, 6.400.000 belih naseljencev. Med njimi je okrog 100.000 praprebivalcev, ki so s Tasmanije že povsem izginili.

Avstralija je najredkeje obljudena celina na svetu. V najgostejše poseljenem kraju Victorije pride komaj 6, v notranjosti otoka niti ne en človek na 1 km²! Od majhnega števila ljudi jih biva več ko polovica v moderno zidanih mestih. Samo v Sydneyu in Melbourneu živi skoraj tretjina Avstralcev!

Avstralija je po večini poljedelska država. Industrijske proizvode uvaža iz Anglije, po vojni pa predeluje marsikaj že v domačih tovarnah. Glavni pridelek je pšenica, katere letni donos, nad 40 milijonov stotov, se skoraj dve tretjini izvažata. Za domačo potrebo pridelujejo nekaj koruze, farmarjem so pa državni znanstveni laboratoriji z nasveti za izboljšanje semena, izbiro posevkov in načinu pridelovanja vsestransko na razpolago.

Drug važen dohodek Avstralije je

živinoreja. Nad 14 milijonov glav goveje živine in preko 84 milijonov ovc se pase po avstralskih sočnih travnikih! Vsako leto zakoljejo v bogati zemlji pod ravnikom nad 1.800.000 goved in 14 milijonov ovc! Letni zakol daje do 450 milijonov funtov ovčjega mesa in samo za kože izkupijo nad milijardo din. Avstralsko maslo in sir tekmujeta po vsem svetu, glavni vir dohodka je pa fina volna merino ovc, ki daje 32% svetovne proizvodnje! Od Queenslanda preko Novega Južnega Walesa do Victorije sega 300 milj širok, neobljuden pašnik, na katerem se pasejo velikanske črede po 100 do 1000 glav ovc. S striženjem volne imajo v ta namen izvežbani ljudje vse leto opravka.

Zelo dobičkanosna je avstralska koščjereja. V mesecih, ko je pri nas hladnejši letni čas, prihaja v Evropo preko pol milijona zabojev avstralskih jajc. V gozdovih raste neizmerno dobrga lesa, ki se pa zaradi oddaljenosti ne more popolnoma izkoristiti. Poleg izdatnega plena morja je znano pridobivanje zlata in srebra. V teku enega leta izčistijo za preko 48 milijard din te dragocene kovine.

Angleška avstralska posest zavzema razen Oceanije tudi oba otoka Novega Zelanda, ki se upravljata samostojno. Ze l. 1814 so prišli na Novi Zeland prvi naseljenci, ki so morali prevzeti težko nalogo, krotiti vročekrvne staroselce Maore. V teku enega pokolenja so se ti z angleško oblastjo sprijaznili in danes živi v miru z belci še okrog 50.000 Maorov, na manjšem, pa pogosteje poseljenem severnem otoku. Na Novem Zelandu biva nekaj nad 1.300.000 ljudi, celokupna angleška avstralska posest pa meri 8.261.000 km² in ima 7.111.000 prebivalcev.

Avstralci so izvrsten, miroljuben in discipliniran narod. V prirodnem bogastvu, v okolici prostranih pašnikov in gozdov, na obalah temnomodrega Južnega morja, kjer se v čarobnih nočeh nizko sklanja Južni križ in pelje široka Rimska cesta nad mirjadami zvezd, vstaja novo pokolenje bele rase, ki bo v nadaljnjih desetletjih pozvano, da s svojim zgledom, v znamenju mirnega sožitja, povede človečanstvo k najumnejšemu izkoriščanju plodov zmerom bolj obljudene zemlje.

Ce je zgodovina narodna šola, so bliž kmetje več stoletij v ostrí šoli.

J. Mencinger

ROBINZONI S ST. PAULA

TRAGEDIJA RIBICEV SREDI INDIJSKEGA OCEANA

Neka francoska družba za ribarstvo se je po daljšem iskanju odločila, postaviti sredi Indijskega oceana, na samotnem otoku St. Paulu tovarno za konserviranje rib in jastogov. Majhen ognjeniški otočič meri komaj 27 km² in pripada skupini Kerguelov. Okrog ugaslega vrha so ob plitvi obali odkrili bogate zaloge rib in rarogov, okusnih rakov velikano.

Pomladi 1929. je pripeljal z Madagaskarja na St. Paul parnik 120 ribičev, stroje, gradbeni material, potrebno hrano in orodje. Stirideset mož je bilo belcev, po večini ribiči iz Bretonske, ostali pa črnici z Madagaskarja.

Na puščobnem otoku je le tu pa tam raslo nekaj bambusovih dreves. Posebne vrste kerguelsko zelje je nudilo sočne hrane kuncem, ki so jih ribiči pripeljali s seboj in spustili. Kmalu so se razmnožili, podnevi se skrivali po luknjah, ponoči pa iskali hrane med skalovjem. Morske lastovice, hudourniki, gosi in galebi so tu pa tam prileteli na otok, na odročnem skalovju so gnezдили tolščaki.

Na vznožju hriba so ribiči postavili iz opeke tovarno. Uredili so stroje, iz preprostih desk zbili prenočišča in barake za shrambe. Družba jim je obljubila, da bo čez tri mesece poslala ladjo po konzerve in pripeljala s seboj sočivje, sadje in drugo hrano.

Ribolov je bil bogat. Ves dan so lovili po zalivih, donasali plen k tovarni, slačili rakom oklepe in pripravljali ribe za konserviranje. Le opoldan so si privoščili kratek oddih, použili prgišče riža in sadje, da se obvarujejo sladkorne bolezni. Podjetje je izvrstno uspevalo, dokler niso manj odporni zamorci jeli pešati. Plen je bil vedno slabši, konzervna zaloga je le počasi rasla.

13. februarja 1930. se je s parnikom, ki je plul v Avstralijo, pripeljal na otok ravnatelj družbe, da se prepriča o vzrokih nazadovanja. Črnici so odpovedali nadaljnje delo, Bretonci zahtevali povratek na Francosko. Po brezuspešnem trudu, da bi jih pregovoril, se je ravnatelj odločil poslati na otok nove ljudi. Poklical je z Reuniona ladjo, na katero se je ukrvalo 113 ribičev. Šest Bretoncev, zakonca Brunou, Puloch, Huludut, Quilivic, Herledan in črnci Ramonzi so še osta-

li na otoku, da skrbje za stroje, dokler se ne vrne ponje ladja.

Parnik je odplul. Sedmorici so pustili nekaj sodov moke, mesnih konserv, sladkorja, marmelade, prepečenca, masti, več steklenic ruma, destilacijsko pripravo za vodo, nekaj pušk in patron, ribiške mreže, fotografski aparat in — gramofon.

Med Robinzoni, ki jih je čakala zla usoda, je bila 32 letna Brunoujeva žena najstarejša, 19 letni Herledan pa najmlajši član. Vsak dan so čistili stroje, da ne zarjave v vlažni megli. Lovili so ribe, streljali kunce, vse je družilo hrepenenje, da bi rešilna ladja čimprej prišla. Hrane so imeli sprva dovolj, le svežega sočivja je primanjkovalo.

Prišel je marcc, ko se na južni polobli oglašča jesen. Redko zelenje na otoku je venelo, mrzli veter je pregnal kunce globoko v luknje. Ostale so samo še konzerve in sveže ribe. V sodih je pitna voda naglo kopnela, nadomestiti je niso mogli, ker je za destilacijsko pripravo zmanjkalo bencina...

Med lovom, snaženjem in hrepenenjem po rešitvi je ribičem potekal čas. V jutru 24. marca je Brunoujeva žena rodila hčerko, ki so jo v spomin na otok imenovali Pavlo. Jesen je minila, prišla je zima. Vsak dan je plezal mladi Herledan na 270 m visoki vrh ugaslega ognjenika in zaman iskal po nepregledni gladini oceana dimu odrešilne ladje.

Neko noč je zbudil samotarje prasketajoč plamen. Prestrašeni so planili iz koč, tovarna in skladišča so bila v ognju. Močan veter je gnal plamene na koč, ki so zgorele do tal. Lovsko orožje, ribiške priprave, čolni, vse je zgorelo. Z velikim trudom so rešili del skladišča s konservami, nekaj desk, ponjav, nožev, sodov z vodo in — gramofon.

Za pozabljene otočane je napočila žalostna doba. Iz preostalih desk so zbili zasilna prenočišča. Bambusov les so zapognili v loke in urezali iz njega strelice. Zvezali so bambusove palice tesno skupaj in napravili iz njih zasilne čolne. Kakor pravi Robinzoni so izdelali preprosto orodje iz kamna, lesa in trave. Ostanke žice so priostrili v igle. Z golimi noži so čakali po cele ure pred luknjami zajcev in jih ubija-

li. Z rokami so lovili ribe, jih ubijali s kamenjem. Lakote še niso trpeli, tem strašnejša je bila žeja. Zmerom hujše bolečine so čutili v želodcu, utrujenost je legla v oslabele ude. Polaščalo se jih je neugnano poželenje po svežem mesu, zelenjadi, mleku in jajcih...

Na večer, ko je bilo treba iti na lov, so bili do smrti izmučeni. Razdvojenost in sladkorna bolezen sta se naselila med samotarje, ladje, težko pričakovane ladje ni bilo od nikjer...

V juniju je umrl dojenček. Dne 14. julija, na francoski narodni praznik, so ribiči zbrali vse moči, se zgodaj umili, razvili napol sežgano trobojnico in zapeli marseljezo. Od nekod so privlekli pokvarjeni gramofon in ker je odpovedalo pero, so vrтели plošče z rokami. Nekaj dni zatem je podlegel sladkorni bolezn Puloch.

Na St. Paul je spet prišla pomlad. Pol leta je že minilo, ladje ni bilo. Ko se je bil ravnatelj vrnil z otoka, je bilo vodstvo družbe izmenjano, kmalu nato je podjetje razpadlo. Na samotarje z otoka St. Paula so vsi pozabili. Da je bilo tragedije še več, so se po Bretanji širile vesti, da je na puščobnem otoku izbruhnil ognjenik in se pogreznil v morje...

Medtem sta na St. Paulu zbolela zakonca Brunou. Na kraju septembra je mož umrl. Petorica ostalih ni imela toliko moči, da bi ga pokopala. Zavallili so truplo za skalo strjene lave. Ko je začelo truplo razpadati, je mladi Herledan zbral vse moči in zavlekel mrtveca, po trebuhu se plazeč, tri ure daleč. Zalostna pot mladega ribiča ob obali, kamor že dolgo nihče ni stopil, je bila ribičem v rešitev. Herledan je našel v skalovju tolščakovo gnezdo z dvema jajcema, ju hlastno izpil in pokrepčan odkril večjo naselbino gnezd.

Presrečen je pohitel v taborišče. Naslednji dan je trojica ribičev prinesla več tisoč jajc. Robinzoni so se opomogli dokler ni v začetku novembra zmanjkalo jajc. Pri stikanju za gnezdi je zamorec Ramonzi ugledal v strmem skalovju nad prepadom kerguelsko zelje. Plezal je ponj, toda roparske uje, ki so gnezdi v pečinah, so ga napadle in tovariši so ga našli razmesarjenega na dnu prepada.

Zima je minila, vrnila se je že drugič pomlad. Vročega poletnega dne je mladi Herledan našel za pokvarjenimi stroji dve puški in zaboječek patron. Pridno je zahajal na lov in streljal zajce. Spremljal ga je pes. Nekega

dne je ves izmučen sedel pod vrhom in otožen zrl po morski gladini. Nenadoma se je dvignil pes in neprestano skakljal okrog njega. Dobrikajoč se gospodarju, se je zadel ob puško — strel je odjeknil v samoti. Herledan je puško znova nabasal, pes je venomer letal za breg in nazaj ter se glasno lajajoč zaletel v puško.

Spet je počilo, obenem je začul ribič znano tuljenje. Povzpel se je na vrh in na svoje neizrečeno radost ugledal parnik. Dolga proga dimu se je vlekla za ladjo, ki je počasi plula k otoku. Iz tabora je prihitel Huludut in oba sta mahala in streljala kakor brez uma. Z ladje so jima odgovarjali. Bil je parnik, ki je vsako leto enkrat plul severno od otoka v Avstralijo. Mornarji so slučajno čuli strele, ki jih je bil sprožil Herledanov pes...

Dve uri kasneje se je Herledan odpeljal z otoka. Huludut in Brunoujeva žena sta še ostala, da čuvata stroje, dokler ne pride družba ponje. Mornarji so jima zaman prigovarjali, naj se ukrcata. Pustili so jima hrane, popolnoma izčrpani Herledan je prevzel nalogo, da obvesti lastnike o tragediji na St. Paulu. V začetku 1932. se je izkrcal v Marseilleu. Vse njegovo premoženje je bilo majhen zvezek, kamor je zapisoval svoje spomine, in fotografski posnetki z otoka. Šest mesecev kasneje sta bila rešena zadnja dva Robinzona s St. Paula. — Ine

KAKO SE JE VZDIGNILA TOŽBA ZOPER VRAŽJICO

H. DE BALZAC — DR. A. DEBELJAK

† In nomine Patris, et Filii,
et Spiritus Sancti. Amen.

Leta Gospodnjega tisoč dve sto sedemdeset prvega so prišli pred nas, Jeronima Kornila, velepenitenciarija in postavljenega sodnika v cerkvenih zadevah:

Zlahtni gospod Filip Idrejski, opravnik mesta Tursa in glavar turanske pokrajine, stanujoč v svojem domu ob Kuharskih ulicah v Novem gradu; mojster Janez Bebol, večnik ali pri-sečnik suknarske bratovščine, bivajoč v hiši s podobo svetega Petra v vezeh na Bretanjskem nasipu; mojster Anton Johan, načelnik in cehmešter meniačev, stanujoč ob mostu v hiši s sliko svetega Marka, ki šteje turanske zlatnike; mojster Martin Prestreljenik, stotnik mestnih samostrelcev, nastanjen v gradu; Janez Rabelais, ladijnik in zakladnik broderskega tovarištva, stoječ v lastni hiši v pristanu šentjakobskega otoka; Marko Jeronim, imenovan Žlindra, čevljar pod izveskom Pri sv. Boštjanu in poglavitnik starešin vseh društev; in slednjič Jakop, z imenom Omerščan, vinščak in gostinčar Pri Češarku v Dolgih ulicah. Navedenemu gospodu Idrejskemu, okrajnemu glavarju, kakor tudi navedenim Turščanom smo prečitali naslednjo pritožnico, ki so jo sestavili in podpisali, da bi se položila pred cerkveno sodišče.

Pritožba

»Podpisani meščani turski smo se zbrali v hiši našega milostivega gospoda Idrejskega, glavarja v Turaniji, v odsotnosti našega župana in ga prosili, naj bi zaslíhal naše prošnje in pritožnje zastran tehle reči, ki jih kanimo podstreti duhovskemu nadškofijskemu sodišču, pristojnemu v pričujoči zadevi.

»Uže precej dolgo živi v našem mestu, na posestvu Na Štefanjem, v hiši krčmarja Knjapavca, spadajoči k zemljišču nadškofijskega kapitelja in stoječi pod svetnim pravosodstvom našega nadškofa, hudoben duh v ženski postavi in podobi. Ta satanska tujkinja se javno vlačugari in sicer tako črez

Honoré de BALZAC (1799—1850)

Jako plodovit in blesteč francoski romanopisec, avtor Človeške komedije, skupine leposlovnih umotvorov z različnih področij, Slovincem znan po nekaterih prevodih. Najdrzejše njegovo delo so v stari francoščini zasnovane Okrogle povesti, Contes drolatiques, ki so l. 1936. izšle v Beogradu pod naslovom Golcave priče. Pri nas sta jih doslej nekaj objavila Lj. Z. in Zia.

nemoč, da preti ugonobiti katoličanstvo v tem mestu, kajti vsi, ki jo obiščejo, se vračajo z izgubljeno dušo, zasmehujejo in zasramujejo sveto cerkev s strašanskimi razustnimi besedami.

»Glede na to, da je umrlo dosti njih, ki so se z njo družili, in ker ima vražjica, ki je prispela gola in bosa v naše mesto, menda neizmerna bogastva, kraljske zaklade, ki je osumljena, da si jih je pridobila s hudičevimi sredstvi in z nadprirodno, čarobno privlačnostjo, če ne s tatvino;

»Glede na to, da je čast in varnost naših obitelji na prevesici, ker še ni

hče pri nas ni videl lahkoživke ali javne deklačke, ki bi tolikanj presiljevala svoj vlačugarški obrt in tolikanj oči-vestno in brezvestno ogražala nrvnost, vero, čistost, imetek in žitek tukajšnjih meščanov;

»Glede na to, da je nujno potreba, preiskati osebo, premoženje in razuzdanost te ženščine ter na ta način razjasniti, če je njeno vedenje v ljubavnih zadevah prirodno ali pa morda, kakor vse kaže, ne izvira iz njene hudicevske narave, saj takovi vragovi v ženski podobi često nadlegujejo krščanstvo in tudi v svetih bukvah se bere, da je Lucifer ali Astarot odnesel najlepša Zveličarja na goro, s katere mu

Je razkazoval plodne pokrajine v Judeji, in kakor so se še sicer podrugod pokazale sükube ali môre, to je zlodeji v ženski podobi, ki se niso marali več vrniti v pekel, temuč so si gasili žgočo peklenško žejo s kristijanskimi dušami;

»Glede na to, da se dá rečeni ženščini tisočkrat dokazati vragometnost, o kateri gre ljudski glas, in ker že celo zastran varnosti rečene ženščine kaže na vsak način stvar do korena pretresti in prerešetati, da je ne bi nekoč napadli oni, ki jih je s svojimi mrzkostmi in ostudami spravila na nič;

»Spričo vsega tega prevdano prosimo, naj se vašemu blagorodju rači,

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. • ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS • PONATIS NI DOVOLJEN

PRI ATHOSU

Zvečer je d'Artagnan obiskal Athosa, ko je ta baš sedel pri steklenici španskega vina, katerega si je privoščil vsak večer.

D'Artagnan mu je povedal, kaj se je zgodilo med njim in kardinalom. Pokazal mu je oficirski patent in rekel:

»Glej, dragi Athos, to je prav za prav zate!»

Athos se je na svoj ljubezniv način nasmehnil in odvrnil:

»Dragi prijatelj, za Athosa je to mnogo preveč, za grofa de la Fere pa premalo. Obdrži patent, saj si ga dovolj slabo plačall!»

D'Artagnan se je poslovil in odšel k Porthosu, ki je bil praznično oblečen ter se ogledoval v zrcalu.

predložiti to našo tožbo našemu milostivemu gospodi in duhovnemu očetu, prežlahtnemu in častitemu gospodi nadškofu Jovanu Monsoreaujskemu, da odvrne stiske in svihke svojih ovčic. Na ta način bodete opravili dolžnosti svoje službe tako, kakor mi s tem vršimo svoje, vsak v svojem področju.

In navzočno pisanje smo podpisali v letu Gospodnjem tisoč dve sto sedemdeset in prvem, na dan vseh svetikov, po maši.«

(Podpisi)

Kadar je mojster Zužnjak prečital, smo mi, Jeronim Kornil, takole govorili tožnikom:

»Ali vztrajate, gospôda, še danes pri svojih izjavah, imate li še drugih dokazil mimo teh, ki smo jih mi dognali in doznali, in ali se zavežete, da hočete priznati resnico pred Bogom, pred ljudmi in obtoženko?«

Vsi, do mojstra Janeza Rabelaisa, so ostali pri svojih izjavah, omenjeni Rabelais pa je odstopil od tožbe, češ, da šteje ono zamorko za pravdansko ženo in za dobrodušno hotivico, ki nima druge napake, kakor da je žar njene ljubezni nekoliko prevroč.

Zategadelj smo mi, pristojni sodniki, po korenitem preudarku sklenili ugoditi tožbi omenjenih meščanov ter ukazati, da se začne obravnava zoper žen-

PRI PORTHOSU

»Ti si, dragi prijatelj, «ga je pozdravil Porthos. »Kako mi pristoja ta suknič?« — »Izvrstno!« je odgovoril d'Artagnan. »Prišel sem, da ti ponudim uniformo, ki ti bo še bolj pristojala.« — »Kako misliš?« je vprašal Porthos. — »Uniformo mušketerskega poročnika.«

Nato je poročal Porthosu o svojem razgovoru s kardinalom. Pokazal mu je oficirski patent in rekel: »Glej, dra-

gi prijatelj, tu vpiši svoje ime in skušaj biti moj dober predstojnik.«

Porthos je pogledal listino ter jo vrnil d'Artagnanu. »Moji ničemurnosti bi bilo seveda zelo ustrezno, če bi postal poročnik, toda gotovo ne bi imel toliko časa, da bi mogel resnično uživati svojo srečo. Ker je umrl mož moje vojvodinje, se hočem zdaj oženiti z vdovo. Pravkar sem se ogledoval v svatbeni obleki. Obdrži torej svoj patent, dragi prijatelj!«

sko, zaprto v kapiteljski franči, po kansonkih propisih in po odlokih *contra daemonios*.

Te odloke in odredbe, premenjene v pozivnico, naj mestni glasnik javno obnarodi s trobentanjem po vseh tržiščih in križiščih, da se jih vsakdo dové in si slednji svedok izpraša vest,

preden se sooči z omenjeno večšo. Obtoženki naj se po stari navadi dodeli zagovornik, nato pa naj se prične zasliševanje in pravdno postopanje po naših postavah in zakonih.

Podpisal: Jeronim Kornil.

Malo niže: Zužnjaj.

ZLORABE V GOVORICI

Pretrivamo. Izgubili smo smisel za mero, toži Henri Nicole 11. I. 38. v Journal de Genève. To seve ni nič novega. Že Molière se je norčeval iz smešnih precioz. Enako je Voltaire hrabro pobijal to napačno. Tudi pri nas čujete pogosto vzklike: »To je grozno! To je strašno!« pri stvareh, ki nimajo prav nič pretresljivega na sebi. Nekateri se ne morejo o ničemer izraziti, da ne bi segli po superlativu. Kaj naj počnemo pa potem, ko je presežnik že porabljen? V ljubljanski trgovini sem opazil, kako so si pomagali. »Velik, večji, največji... posebno velik«. Tukaj je elativus (precej visoka stopnja) še nekako na mestu. Dosti slabše je stopnjeval svojo misel neki govornik 25. II. t. l.: »Bil je prekrasen in lep večer«. Seveda se to pripeti iz nepazice, kakor se je ondan vprilo mene nekemu zaleto, da je izustil: »Človek bi iz kože skožu« — iz kože skočil. Dokler se govorniki ne bodo potrudili za gladko, brezhibno izražanje na izust, naj bi rajši čitali svoj sestavek. Tako ravna tudi pri drugih večjih narodih. Tako počenja n. pr. francoski konzul v Ljubljani. Tako je na českoslovaškem večeru v Unionu nastopil konzul Miňovský in bral s tako pravilno, dovršeno dikcijo, da me je bilo sram za marsikaterega našega govornika, ki meša vse mogoče načine.

Kdor čita svoje predavanje, bo prizanesel trpečemu poslušalstvu z nesmiselnim ponavljanjem besed. Za primer navedem članek o našem slikarju Ažbetu, ki ga je monakovski list 1905. označil kot Ogra, govorečega nešteto krat »namreč« (der unter riesigem Aufwand von »nämlich sprach). Nedavno sem bil pri znanstvenem predavanju, kjer sem v pičli uri naštel iz učenjakovih ust 360 »torej«. Opravičeno je priletel na dan ta sklepalni veznik morda 10 krat, ostalo pa je bilo zgolj mašilo. Poleg tega je čez isto ograjo zob v istem času smuknilo okoli 80 krat »namreč«, ki bi se v negovani družbi skrčili na 1/10. Posebno spačedrano lice so kazale zveze: namreč sicer, namreč kajti, namreč torej. Pri vsem tem nisem utegnil delati statistike za druga zatikala: toda, ne?, ni res?, seveda, morda.

All se bo zbudil pri nas satirik, ki bo v leposlovnem spisu ošibal to družabno razvado, kakor so jo mnogi Francozi, n. pr. E. Lavedan, brata Goncourt, itd. I. A. D.

NOVA NEMŠČINA

V tretjem carstvu se nemščina naglo spreminja. Kdor bere danes nemške dnevnike, srečava izraze, ki so mu večkrat popolnoma tuji. Res je, da so nekateri prav dobro pogodeni, drugi pa naravnost smešni, tako da se Nemci sami iz njih norčujejo. Navesti hočemo le nekaj primerov. Najhitrejša četa nemške vojske se uradno imenuje Kradschützen, to je skrajšava težkega nazva Krafradschützen (strelci na motornih kolesih). V železniškem prometu se dostikrat bere naziv Krapeiverkehr. Človek, tudi Nемец, si zaman beli glavo, kaj naj to pomeni. Stvar je pa enostavna: beseda je skrajšava iz Kraftpost- und Eisenbahnverkehr (avtomobilski in železniški promet). Če se uradno kujejo takáni izrazi, potem ni čuda, da jih zasebniki posnemajo. Tako se je ustanovilo v Berlinu društvo Ristaški. Beseda zveni nekako indijsko, pa je le skrajšava za društvo, v katerem so se udružili sodniki, drž. tožilci in kriminalni uradniki (Richter, Staatsanwälte, Kriminalbeamten). Vrhunec te mode pa je dosegla tvrdka Trobiako, ki je sestavila svoje ime iz 3 zlogov blaga, ki ga prodaja: getrocknete Rübenblätter mit Kōpfen.

Tej navadi je dala močno pobudo svetovna vojna. Fr. Déchelette našteva v slovarju vojaške žlabudravštine L'Argot des Poilus (Paris, 1918, str. 234-252 same vojne kratice. Da v Sovjetiji kar mrgoli slisnih novink, je gotovo že marsikdo čital.

B. D.

NOV KNJIZEVNI JEZIK V SVICI

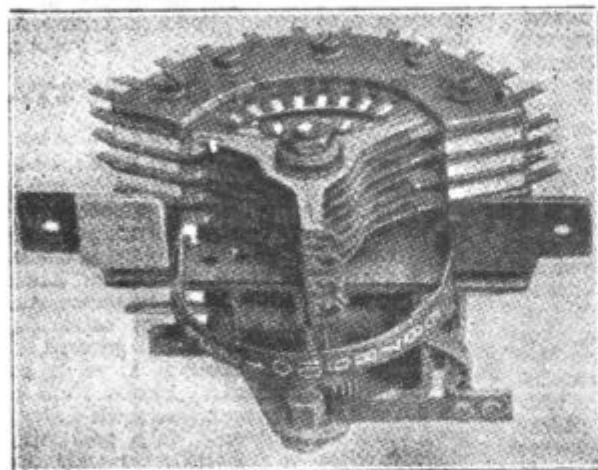
O tem zadatku je Žis že poročal. Letos je izšla še slovnica in skladnja alemanščine pod naslovom: Sribed wien er redad! (Rigl-Ferlage, Zürich 6, Langmurstr. 74). Podnaslov se glasi: »Ifüerig id swizer folhsrifte. Pod Kopitar - Vukovim geslom »piši kakor govoriš!« sta objavila dr. Emil Baer in Arthur Baur to filološko delo, ki hoče švicarje odtrgati od rajhovske knjižne nemščine. Pisava je fonetična in vsebuje samo znake, kakršne premore vsak pisalni stroj Razen običajne abecede je Baer, ki je že prej priobčil delo »Gotwilche«, uvedel še tremo ali dve pikli in streščico, ki ju v pisalnici lahko postaviš nad katerikoli znak. A. D.

TEHNIČNI OBZORNIK

PRINCIP AVTOMATSKE TELEFONIJE

II

Vsak telefonski aparat ima v centrali posebno napravo, ki se imenuje predizbirač. Temu sledi cela vrsta drugih v principu podobnih naprav, s katerimi je predizbirač v zvezi. To so prvi skupinski izbirači drugi skupinski izbirači in linijski izbirači. Skupinski izbirači so vsem telefonskim pristojem skupni. Takoj ko dvignemo slušalko, se sklene krogotok, požene s pomočjo vrtilnega elektromagneta predizbirač v centrali. Ta ima nalogo, da poišče prost (nezaseden) prvi skupinski izbirač. Zaradi tega se predizbirač vrti okoli svoje osi tako dolgo, dokler ne najde kakega prostega prvega skupinskega izbirača. Kakor hitro ga najde, dobimo uradni znak, ki nam po-

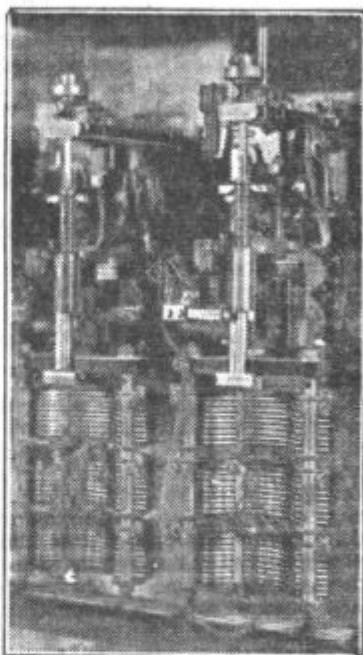
Sl. 1.

ve, da lahko pričnemo s klicanjem. Ko pričnemo s klicanjem prve številke, spet teko v centralo električni sunki in sicer toliko sunkov, kolikor enot ima prva klicana številka. Ti sunki se prenesejo po žici preko omenjenega predizbirača k prvemu skupinskemu izbiraču, ki se giblje v dveh smereh: vzdolž osi in pa okoli osi. Prvi skupinski izbirač se pod vplivom električnih sunkov dvigne iz prvotne lege za toliko stopenj kolikor enot ima prva klicana številka, nato pa obstane in se zdaj začne vrteti s pomočjo vrtilnega elektromagneta, okoli svoje osi dotlej, dokler ne najde prostega (nezasedenega) drugega skupinskega izbirača. Ta se spet dvigne za toliko stopenj, kolikor enot ima druga klicana številka, obstane in se zavrti okoli osi dotlej, da najde prost linijski izbirač, kateri se dvigne za toliko stopenj kolikor enot ima klicana številka. Tudi ta se pod vplivom sledečih električnih sunkov četrte klicane številke zavrti okoli osi za toliko korakov kolikor enot ima četrta klicana številka, potem pa se takoj pojavi klicni znak, ki nam pove, da je sklenjena zveza z za-

željeno številko. Ta znak hkrati vzbuja zvonec v nasprotnem aparatu. V slučaju, da klicana številka ni prosta, dobimo poseben znak, ki nam pove, da je zasedeno.

Na opisani način dobimo torej zvezo preko predizbirača, I. skupinskega izbirača, II. skupinskega izbirača in linijskega izbirača z iskano številko. Rekli smo že, da ima vsak telefonski aparat svoj predizbirač, ki je montiran v centrali na posebnem stojalu. Poleg njih so montirani skupinski izbirači in linijski izbirači. Skupinskih izbi-

Sl. 1. Predizbirač
Sl. 2. Drugi skupinski in linijski izbirač

Sl. 2.

račev ni toliko, kolikor je predizbiračev in zato lahko tudi samo gotov odstotek naročnikov istočasno govori. Posledica tega je, da včasih že pri drugi številki dobimo znak, da je zasedeno. To se je do nedavna često opažalo pri ljubljanskih centralah, dokler ni bila razširjena.

Sedaj si še oglejmo, kakšni so omenjeni izbirači. Kakor rečeno, je naloga predizbirača, da poišče prvi nezasedeni skupinski izbirač. Zaradi tega sestoji predizbirač iz stikalnega polja in stikalnega mehanizma (glej sliko). Stikalno polje ima obliko krožnega loka, po katerem so razvrščene majhne kovinaste ploščice tkzv. lamele, ki so druga od druge izolirane. Teh stikalnih polj odnosno segmentov je četrto pritrjenih drug poleg drugega. Prvi in drugi segment imata po 11 lamel torej 11 možnih pozicij. Na prvih 10 lamelah segmenta so priključeni vodi telefonskih aparatov, 11 lamela pa služi za to, da nam da znak »zasedeno« v slučaju, da je vseh 10 lamel zasedenih. Tretji segment je v zvezi s prvimi skupinskimi izbirači, četrti segment pa ima samo 12. pozicijo, in služi za to, da vrže

ročice predizbirača v prvotni položaj, ko se pogovor konča. Stikalni mehanizem ima 4 trokrate ročice, pritrjene druga za drugo na osi zbiraca. Vsaka ročica ima po troje za 120 stopenj med seboj premaknjenih krakov, ki so v zvezi z lamelami. Ko vzdignemo slušalko, prične elektromagnet vrtni ročice in te drsijo preko toliko časa, dokler ne zadenejo na lamelo, ki je prosta, kar znači, da je predizbirač našel prost prvi skupinski izbirač. Na to obstane. V tem položaju je stvorjena zveza preko ročic predizbirača z prvim skupinskim izbiracem. Takoj nato se pojavi uradni znak, ki nam pove, da lahko pričnemo s klicanjem. V slučaju, da dobimo znak »zasedeno«, ne smemo klicati dalje, temveč moramo položiti slušalko nazaj na aparat. Ponovno bi klicali brez uspeha, ker se prvi skupinski izbirač ne bi ganil z mesta.

Prvi skupinski izbirač se sestoji prav tako iz stikalnega polja in stikalnega mehanizma odnosno iz stikalnih ročic. Stikalno polje ima tu tri skupine lamel, pritrjenih druga pod drugo. Na prva dva segmenta sta priključeni obe žici telefonskega pristojaja, tretji segment pa služi za zvezo z nadaljnjimi skupinskimi izbiraci. Vsak segment ima po 100 lamel, razvrščenih v 10 vodovodnih vrstah po 10 lamel. Stikalni mehanizem ima vertikalno os, ki se giblje vzdolž in okoli svoje osi. Os in z njo ročice pomikata dva elektromagneta: eden jo dviga, drugi pa vrti. Ročice z osjo vred se dvigajo pod vplivom sunkov prve klicane številke. Te sunki dobijo dvigalni elektromagnet, ki dvigne os za toliko stopenj, kolikor sunkov mu pošlje prva klicana številka. Nato se ročice avtomatično vrte, dokler ne najdejo naslednjega prostega izbirača odnosno drugega skupinskega izbirača. Ta je docela sličen prvemu skupinskemu, razlikuje se samo po funkciji, ki jo opravlja. On ne išče več prostih skupinskih izbiračev, temveč prosti linijski izbirač. Linijski izbirač je prav tako podoben skupinskemu izbiracu. Razlika je v tem, da se v vodoravni smeri giblje s pomočjo električnih sunkov zadnje klicane številke. To gibanje mu daje vrtilni elektromagnet. Ko drugi skupinski izbirač najde prost linijski izbirač, se slednji pod vplivom predzadnje klicane številke dvigne za toliko stopenj, kolikor enot ima predzadnja številka, potem pa se še zavrti okoli osi za toliko korakov, kolikor sunkov da zadnja klicana številka.

Vsi izbiraci se po končanem govoru vrnejo v prvotno lego, brž ko položimo slušalko na aparat. Pri tem se namreč prekine krogotok zaradi česar magneti popustijo. Vsa gibanja izbiračev povzročajo elektromagneti. Izbiraci so pritrjeni drug poleg drugega v skupinah, tako da se njih delovanje lahko opazuje.

Kakor rečeno se zveza prekine s tem, da položimo mikrotelefon na svoje mesto. Izbiraci v centrali postanejo s tem prosti za nove klice. To pa je odvisno od dotičnega, ki je telefoniral. Če je namreč slučajno po-

zabil položiti mikrotelefon na aparat, ali pa ga nalašč ni položil je treba preprečiti blokiranje pozvanega. Zato se v kratkem času po tem, ko je poklicani položil slušalko na svoje mesto, tisti, ki je klical pa ne, pojavi svarilni znak, ki opozori osobje v centrali, naj pretrga zvezo med njima. Hkrati se opozori povržeža, da vrne mikrotelefon na svoje mesto, ker bi bil drugače nasprotni naročnik zaseden tako dolgo, dokler slušalka ne pride na svoje mesto, čeprav se pogovor ne vrši.

S posebnim preiskovalnim aparatom se lahko popolnoma točno ugotove napake posameznih aparatov. V primeru, da je kateri aparat pokvarjen, se z nekoliko gibi na preiskovalnem pristroju takoj ugotovi značaj napake.

Princip avtomatske telefonije smo opisali samo v glavnih potezah. Preveč bi bilo spuščati se v podrobnosti. Delovanje v podrobnosti je jako zapletene narave in je za njega razumevanje potrebno strokovno znanje. M. Popović

IZ FILMSKEGA SVETA

André Lefaur

Pri nas bi mu rekli Andrej Kovač. Obče znan mož, ki je ostvaril osebo »Topaza«. Ta veliki francoski umetnik je začel svojo pot na pozornici Porte St. Martin pod vodstvom velikega Coquelina. Potem je nastopal v glavnih pariških gledališčih: Athénée, Gymnase, Vaudeville, Renaissance, Antoine. Povsod je bil duhovni ostvaritelj uspeha. Ko se je kino navadil govoriti, ni mogel prebiti brez Lefaura, ki se je na platnu najprej pokazal v »Plesu«. Nato so mu poverili vlogo barona Ducharma v »Njegovi Visokosti Ljubeznic«, dalje poglavitno vlogo v »Njegovi najboljši odjemalki« (Sa meilleure cliente), Posihodob ni nehal vrtneti. To je fanatik kina, čigar mnogotere možnosti se tako lepo strinjajo z duhovitostjo Faurovih sredstev. nk

Starost filmskih zvezd

Soñja Henle se je rodila 8. 4. 1912; Simone Simon 23. 4. 1914.; Errol Flynn 20. junija 1919; Tyrone Power 5. 5. 1914; Clark Gable 1. 2. 1901; Henry Fonda 6. 5. 1905; Claudette Colbert 13. 9. 1905; Joan Crawford 23. 3. 1908; Robert Taylor 5. 8. 1911. Vsi delujejo v Hollywoodu.

Mnogo je bilo že modnega, celo smrt. Skopost nikoli. To bi znal biti dokaz, da skopost ne bo izumrla.

Paul Morand

PO BRATOVSKO

Župančičeva zgodbica

Znanec ustavi na cesti Otona župančiča in ga vpraša, kako je ime njegovemu bratu. Pesnik odgovori:

»Moj brat je Otokar, jaz sem pa kar Otak«

BOLEZNI PRAŽIVALI

Zgodovinski prirodnoznanjski muzeji so navadno deležni le redkega obiska. Ostanke najstarejše dobe se pač zde občinstvu zanimivi in to je tudi vse. Kvečemu se ljudje še vprašujejo, kakšnemu namenu služijo in kaj koristijo človeštvu milijonov let stare živalske kosti.

Za anatome in patologe so te stare kosti izredno privlačne. Geologija in zoologija črpa iz studija okamenelih plazilcev bogate zaključke. Ostanke prakosti pomagajo geologu določiti starost zemeljske skorje, kar je za rudniške inženirje še posebne važnosti.

Doba plazilcev, ki je imela v dinozavrih, brontozavrih, iguanodontih in drugih velikanih svoje zastopnike, sega približno 80 milijonov let nazaj. Sveda takrat še ni bilo sledu o človeku, znanstvenih studij starih živalskih kosti je pa izsledil znake, ki pričajo, da so davni velikani trpeli na marsikateri nadlogi, ki še danes tare človeštvo. V okameninah dinozavrov so odkrili zelo dobre sledove razvitega revmatizma in kdor danes čuti zbadanje v sklepih, si lahko predstavlja, kakšno je bilo trpljenje teh velikanih pred neugnanim kostnim »zajedanjem«.

Še važnejše je odkritje, da so se bolezni že pred milijoni let prenašale po bakterijah. Moderna bakteriologija je prišla na podlagi izsledkov v kosteh prazgodovinskih velikanih do marsikaterega praktičnega zaključka. Danes lahko rečemo, da ni panoge znanih, ki bi svoja izkustva več ali manj ne naslanjala na odkritja v najstarejših živalskih kakor tudi človeških kosteh.

Tudi moderna gradnja lahko črpa iz naukov starih okostij. Veliki dinosaver je tehtal lepo število ton in meril v dolžino približno 80 čevljev. Orjaško telo je nosilo razmeroma drobno okostje vretencev, pri čemer se je majhna teža na čudovit način povezala s sposobnostjo, prenašati velikanski trup.

Ko so Nemci med vojno zasedli Bruselj, so pod grožnjo smrtne kazni izdali na oficirje in moštvo strogo prepoved, pleniti po prazgodovinskem oddelku bruseljskega muzeja, ki ima eno najlepših zbirk starih okostij. Mnoge vlade so se zaman trudile, da bi za svoje muzeje odkupile od Belgije kakšen primer okostij prastarih plazilcev. Tako je odposlanec ugledne evropske vlade obljubil nekemu belgijskemu politiku visoko odklikovanje, če bi mu uspelo posredovanje za odkup okostja iguanodonta. Poslanec je privolil, zahteval pa je odklikovanje v naprej. Prejel ga je, bil je pa takoj za tem upokojen. Njegov naslednik pa se je v veliko razočaranje inozemskega agenta obotavljal, izpiniti obvezo svojega prednika.

Zotozdravniki se posebno čudijo, da stari velikani niso poznali zobobola. To je tembolj nenavadno, če pomislimo, da je vzdrževanje zdravih zob danes eno najlepših vprašanj moderne medicine. Domnevajo, da je bila hrana praživali zobem neškodljiva, ali pa bakterije, ki danes razjedajo zobovje, takrat še niso obstojale.

FOTOAMATER

Brizgi svežega ustaljevalca na obleki ne povzročajo madežev. Izperemo jih s toplo vodo. V rabljenem ustaljevalcu pa so srebrne soli, ki na obleki pod vplivom svetlobe porumenijo, porjavijo ali počrniijo, kolikor je pač ustaljevalec star. Ta madeže in pege je kaj težko odpraviti, večinoma trpi tudi blago zavoljo čistil. Poskusimo lahko z znanim Farmerjevim slabilcem. Vzamemo 10 ccm 10-odstotne raztopine fiksnega natrona (nevtralne), 3 ccm 10-odstotne raztopine rdeče krvolužne soli in s to zmesjo namažemo madeže za kvečjemu pet minut. Sledi temeljito izpiranje z vodo, v kateri madež, ki je postal med tem zelenkast, večinoma izgine. Preden pa se lotimo tega dela, napravimo poskus z enakim odrezkom blaga, da vidimo, kako učinkuje procedura na njegovo barvo.

Razočaranja

so mogoča tudi v fotografiji z malimi formati, piše zadnja številka »Photoblätter«, in priporoča zoper nje naslednje ukrepe:

1. Ostro ustanovitev, najboljše z daljinomerom. Čeprav je ostrinska globina pri malih formatih in normalnih goriščnicah velika, je treba upoštevati, da potrebujemo ostrino za povečave, ne pa za kontaktne kopije.

2. Srednje zaslonke, 5. 6. do 8. To omogoča še vedno zadosti kratke osvetlitve, $\frac{1}{10}$ sek., s katerimi se izognemo usodnim in v originalu nevidnim neostrinam zavoljo zmanjanja.

3. Posebne drobnozrnate filme za male formate, kajti računati moramo z močnimi povečavami.

4. Posebno razvijanje za posebno drobnozrnate filme.

5. In največjo snago in pazljivost pri delu. Ze pri navijanju in odvijanju filma sedjo nanj lahko praški in nepazljive roke povzročajo praske, ki se potem hudo maščujejo pri povečavanju. Nemogoče je dobiti neoporečen negativ, če film po zadnjem izpiranju nekam obesimo, ne da bi ga prej z mehko gobo ali usnjem za prvo silo osušili, pobrali ž njega vodne kaplje in razno nesnago, ki je sedla nanj. Tudi pri povečavanju moramo paziti na neizogibni prah. Steklene plošče, med katerimi leži film, moramo neprestano brisati, prav tako moramo razprašiti film in spodnjo ploskev kondenzorja. Suhi film najbolje razrežemo v posamezne posnetke in jih hranimo v vrečah iz pergamina.

★

Fotoklub Ljubljana: V ponedeljek ob 18. sestanek eksekutive razstavnega odbora na vselejnju. V torek interno predavanje. V petek večer kritike. Člane opozarjamo, da si pogledajo v lokalni program letošnjih izletov.

Na pravkar zaključeni mednarodni fotografski razstavi v Charleroiu v Belgiji je prejel sedanjí predsednik Fotokluba Marjota Marjan Franja za svoja dela bronasto kolajno.

F I L A T E L I J A

Iz naše filatelije

O naših novih frankovnih znamkah beremo, da bodo tiskane na novih strojih v bakrorezu. Sliko je izdelal grafik državne markarnice Sreten Grujić, v jeklo pa je vrezal črtež graver Rađe Stojanović. Kraljeva glava je v ovalu, okoli ovala pa je lovorjev venec, ki se na desni konča s kruno. V spodnjem delu znamke je napis »Jugoslavija« v cirilici in latinici, na levi pa cena znamke. Slika predstavlja kralja v civilni obleki v treh četrtnih profila in je doprsna. Nove znamke bodo večje od dosedanjih in pridejo v promet šele čez nekaj mesecev.

Kakor beremo, so nove dopisnice, ki smo jih že opisali, izšle v celotni nakladi 15 milijonov kosov. Baje je za vso državo 320 raznih slik, vsaka v štirih barvah. Od tega odpade na ljubljansko ravnateljstvo 50 različnih slik. Tudi po drugih delih države so slabo izdelane dopisnice dvignile precej prahu. Da je za ljubljansko ravnateljstvo odmerjenih 50 slik, verjamemo, čudna pa se nam zdi trditev, da je vsaka dopisnica izšla v štirih barvah, ker v Sloveniji še nismo dobili prav nobene dopisnice v več kakor dveh barvah, vzlic veliki izbiri, ki nam je na razpolago. Svoje čase je pošto ministarstvo objavilo posebne komplete dopisnic za filateliste, pa jih doslej še ni dalo na razpolago.

Letošnje dobrodelne znamke »Za našega otroka« bodo izdane 1. maja. Serija bo imela 4 vrednote, po 0.50, 1.—, 1.50 in 2.— din. Prilbitek bo znašal pri vsaki znamki toliko kakor nominala, tako da bo stala vsa serija deset dinarjev. Na prvi in tretji znamki bo slika otroka, ki se igra na morski obali, na drugi in četrti pa deklica, ki drži v naročju mlajšega brata. Naklada bo 150.000 serij. Znamke so bodo prodajale do 31. avgusta frankaturno veljavo pa bodo imele do 30. septembra t. l.

Znamke v korist železničarskemu zdravilišču v Demir Kapiji so že davno dotiskane, v promet pa bodo prišle šele hkrati z znamkami za zaščito otroka, to je v začetku maja. Pa vendar ne misli poštna uprava, da bo s takšnim zavlačevanjem dosegla večji finančni uspeh, kakor bi ga sicer? Zanimivo je, da so nekateri tuji listi pisali, kakor bi bile znamke že izšle. Ali so imeli morda kakšne boljše zveze kakor mi in so jih dobile že takrat, ko za nas navadne smrtnike še niso bile dosegljive? B. R.

Nove znamke po vsem svetu

BELGIJA: Izšla je posebna dobrodelna serija znamk za propagando letalstva s sliko kralja Leopolda III. v letalski uniformi. Serija obsega 5 vrednot, in sicer po 10 + 5 centimov, po 35 + 5 c., po 70 + 5 c., po 1.75 fr. + 25 c. in po 2.45 fr. + 2.55 fr. Potem so izšli trije provizoriji znamk za paketni promet, in sicer 5 frankov na tem-

nozeleni znamki po 3.50 fr., 5 frankov na lilasti znamki po 4.50 fr. in 6 frankov na rdeče rjavi znamki po 5.50 franka. O bloku za spomenik kraju Albertu smo že poročali, preden je izšel. Dodamo lahko še to, da je v kostanjevo rjavi barvi in da je znašala naklada 112.500 kosov. Da bo še več novosti, je izdala tudi Belgija za svoj Kongo serijo propagandnih znamk, ki ima 6 vrednot, in sicer po 5 centimov s pogledom na reko Molindo, po 90 c. s pragozdom, po 1.50 franka s slapom reke Suze, po 2.40 fr. s pogledom na pokrajino ob reki Rutshuru, po 2.50 fr. s sliko ognjenika Karisimbija in po 4.50 fr. s pogledom na Mitumbo.

FRANČOSKI MAROKO: V kratkem izliti dobrodelna serija znamk, katere prebitak je namenjen fondu za zdravljenje maročanskih otrok. Serija bo imela 10 vrednot od 5 cent. do 10 fr. in eno znamko za letalsko pošto po 50 cent. Naklada bo 30.000 serij.

ESTONSKA: S sliko predsednika Patsa je bila izdana nova znamka po 30 santov v rumenkasti barvi.

FRANCIJA: S sliko sejalk je izšla nova zelenkasto sinja znamka po 50 cent.

Novi bloki

Češkoslovaška je izdala blok s sliko predsednika Masaryka, ki smo ga že napovedali. Zanimiva je zgodovina slike na bloku. Neki novinar je pred leti slikal predsednika, ki je na obisku na deželi vzel v naročje preprosto dekletce. Ta slika je zdaj prišla na spominski blok in na vse letošnje češkoslovaške dobrodelne znamke za pomoč otroku. Blok je izšel v nakladi 260.000 kosov. Pri nas se prodaja po 11 din. Bloka, ki bo izdan za praško razstavo znamk, je bilo doslej v naprej naročenega že 270.000 kosov. Verjetno je, da bo naklada še precej večja.

V Nemčiji izide že te dni letošnji Hitlerjev blok.

Estonska bo izdala letos najbrž še en blok za kongres pevcev v juniju. Na bloku bodo štiri znamke po 5, 10, 15 in 20 santov.

Znamka irske ustave

Irska ustava je stopila v veljavo 29. decembra. Ta dogodek so ovekovečili z izdajo posebne znamke, ki bo v prometu do 31. maja t. l. Mesta Dublin, Cork, Limerick, Waterford, Galway, Kilkenn, Monaghan so imela na dan emisije posebno štampiljko za razvrednotenje po poštah Poleg datuma nosi ta štampiljka še napis: La an Bhunreachtó (dan ustave). Omisliti si jih moreš pri »Philatelic Action« poštnega krožja Dublin Podoba, ki jo je izdelal irski umetnik Richard Y. King, predočuje sedečo žensko: roko, s katero je pravkar napisala prve besede v knjigo nove konstitucije, je položila na harpo, znak gaelске omike Na glasbilo so upodobljeni grbi vseh štirih irskih pokrajin. To pomeni, da je ustava za vso Irsko nk.

PRAKTICNE NOVOTE

Majhni darovi ohranijo prijateljstvo

Mičen dar za dame, ki ljubijo red, je novi obešalnik na skobe. Pritrdimo ga na notranjo stran omare za obleke in nanj lahko obesimo vse tiste potrebne malenkosti, ki dopolnjujejo dameko garderobo, kakor ovratne garniture, žaboje ali tudi svilane perilne

kose. Uporabimo ga pa tudi lahko kot sušilni obešalnik. Ko smo takšne malenkosti oprali, jih obesimo nanj in jih damo sušiti. Priprava je prevečena s peštrim blagom v poljubnih barvah. Celo obešalna kljuka je prevlečena s svilnato nitjo. Praktična posebnost obešalnika pa je šestorica njegovih lesenih skob, ki so njegovi barvi primerno lakirane in ki visijo na barvasti svilni vrvi. S temi skotami se pritrdijo malenkosti, ki jih hočemo obesiti.

TRISTOLETNICA DEŽNIKA

Ali veste, kdo je prvi uvedel v Evropo dežnik? Bil je to angleški potovalec John Hanway, eden izmed prvih, ki so pronikli v Nebaško carstvo. Tolikanj se je navdušil za to prenosljivo streho, nekdanj simbol vladarjev, da si jih je omislil več in jih ob povratku podaril svojim prijateljem v Londonu. Tedaj se je razvil pravi obrt v Evropi. Oljnati papir, kakršnega so rabili na Kitajskem, so pri nas nadomestili s svilo. Dežnik je dobil svojo dokončno obliko na Francoškem. Ali bi nekdanji nebaški manjarini spoznali svoj sončnik v našem modernem dežniku, tako neznatnem, da ga lahko spravš v rokav?

OPIČJA ZGODBA

Profesor vseučilišča v Kaliforniji, Rudolf Altrocchi, se danes ukvarja s čudnim proučevanjem opic. Za izhodišče si je vzel prigodo, ki jo je slišal pred kakimi 20 leti. Hoče se preveriti, ali je res, kar se je baje pripetilo angleškemu pomorščaku. Ta je doživel brodolom na afriški obali, kjer so ga gorile tako rekoč posinovile. Živel je baje dolgo med njimi. Ko je prišla resna odprava ponj, je pritekla za odhajajočim možem samica gorila ter mu vrgla v naročje svojega dojenčka. Prof. Altrocchi se je obrnil na oblasti v Južnoafriški zvezi, da bi poskusil dobiti potrdilo za to izredno dogodbo. nk

Narod in vsak stan se mora izobraževati z vednim ozirom na svoj značaj, na svoje posebne lastnosti in možnosti.

J. Mencinger

NAPOLEONOV MEČ NA DRAZBI

Gre za meč, najden v Napoleonovem vozu po bitki pri Waterlooju. Prvotno je bila last družine vladajoče v Egiptu Murat, ki ga je bil vzel, ga je poklonil cesarju. Meč je šel za 350 funtov. Prisojen je bil članu egiptovskega poslanstva na račun kraljevske rodbine v Egiptu. k

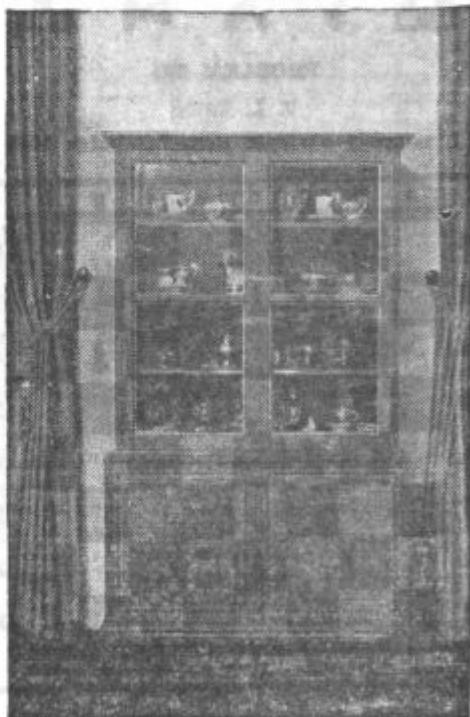
PASJI PARADIZ

Baltimore Sun (Baltimorsko sonce) nas poučuje v daljšem članku o selu Pumpkin Centre v Missouriju. Tam so našeli 5.300 psov, a samo 204 prebivalce. Pumpkincem je ne le prepovedano ubiti odraslega lajavca ali utopiti še tako mladega kužka, temveč tudi spravijo pod streho sleherno izgubljeno pasjo paro, jo krmijo ter negujejo. V ta namen določa občinski odbor poseben kredit. k

ČLOVEK IN DOM

Vitrina — zbirka spominov

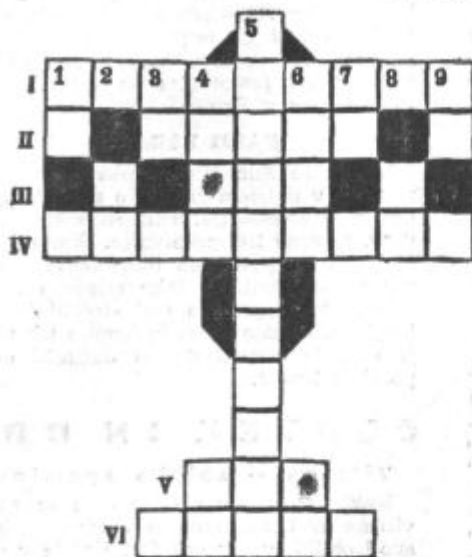
Kakor spomin na stare čase se zdi ta vitrina med zavesama in vendar spada po svoji obliki tudi v naš čas. Kaj je v njej? Podstavki in zdelce? Nikakor ne. Vitrino te vrste lahko spremenimo v majhen ka-

binet redkih reči. V njej naj bo prostor za našo najdragocenejšo vazo, za razne okrasne predmete iz stekla in še za marsikaj drugega, česar ne rabimo več pa nam je drag spomin in se ne bi radi ločili od njega morda zaradi njegove posebne oblike ali iz katerega drugega razloga.

KRIZANKA AEROPLAN

Pinguis

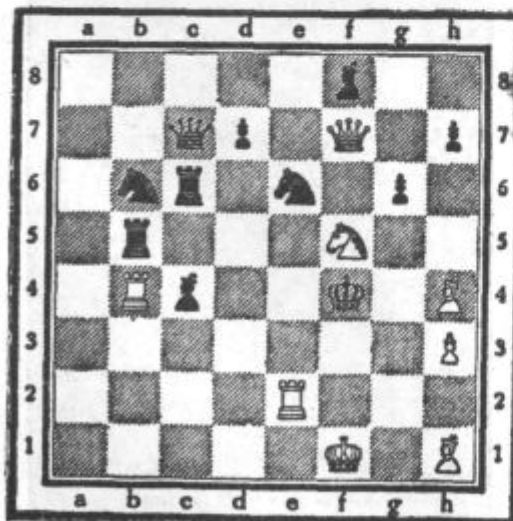
Vodoravno: I anemometri, priprave za merjenje vetra, II veznik + top + kem. znak za dušik, III rogat soglasnik + kratica za Pošta Telegraf Telefon + vzklík, IV visoko gorovje, V zadnji del letala, VI mera za dragulje. — Navpik: 1. osebni zaimék množine m. sp. + predlog *s* 4. tn 5. sklonom, 2. vzklík + prislov časa ali pritrjevalnica, 3. štirje soglasniki, 4. ljubljanski letalec dr. Stane —, + egipt. bog, 5. priimek dveh bratov Francozov, ki sta izumila balo in padalo, 6. geslo + veznik, 7. eden + soglasnik ali samoglasnik + kratica za tono, 8. črka na toplo-meru + medmet, 9. priredni veznik + mednarodni znak v meteorologiji za »vzhod«. — Rešitve je treba poslati najkasneje v osmih dneh. Izrebrana bo ena nagrada v obliki slovenske knjige.

PROBLEM 235

V. L. Eaton

I. nagrada »Wiener Schachzeitung« 1936

Mat v dveh potezah

Rešitev problema 234

1. Sd1—b2! Uvod k prisilnim potezam. Ako 1. Lb8—c7 (a) potem 2. Sb2×c4L poljubno. 3. Sf3—d8 mat. Po 1... Lb8—d6 (b) pride do učinka trdnjava: 2. Sb2—a4! (b) pride do učinka trdnjava: 2. Sb2—a4L poljubno Sa4×c5 mat. Ako lovec prekorači točko d6, potem odloči prosti kmet: 1... Le5 (f4, g3, h2) 2. Sf7—d8+, Ke6—d6 (e5) 3. b7—b8L mat. Klasično!

REŠITEV ZADATKOV ALI »TEKSTOV« V ČLANKU »UMNOST IN STATISTIKA« ZIS ST. 13

1) Petlitrsko zlij v trilitrovko, da ti ostane 2 litra. Zdaj izlij trilitrovko in naliž vanjo iz petlitrške ostala 2 l. Potem zajameš petlitrško do roba, tako odneseš domov 7 l. 2) Polno petlitrško posodo preliješ v 7 litrsko. Vnovič napolniš 5litrško in doliješ še 2 litra v 7litrško, tako da ostane v manjši posodi vode za 3 l. Izlij 7litrško po tleh in vanjo iz manjše posode 3 l. Iznova napolni 5litrško, pa imaš 8 l. 3) Polno 4litrško prelij v 9 litrsko trikrat zapored. V manjši posodi ostanejo 3 l. Večjo posodo izprazni in vlij vanjo te 3 l. Nato dolij še 4 l, pa dobiš zaželjeno količino 7 l.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI PREDSTAVNIK FRAN JERAN. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 6,— po raznašalcih dostavljeno Din 5,—